

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

УДК 336.711 (477)

*Пилипенко Л.М., здобувач Національного
інституту стратегічних досліджень*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У НАЦІОНАЛЬНІЙ БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

Проаналізовано динаміку присутності капіталу іноземних країн в банківській системі України. Визначено ключові країни-інвестори іноземного банківського капіталу.

Ключові слова: іноземний капітал, іноземні банки та філії, статутний капітал, фінансова безпека.

Табл. 6, Рис. 2, Літ. 10

*Пилипенко Л.Н., соискатель Национального
института стратегических исследований*

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ПРИСУТСТВИЯ ИНОСТРАННОГО КАПИТАЛА В НАЦИОНАЛЬНОЙ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ

Приведен анализ динамики присутствия капитала иностранных стран в банковской системе Украины. Определены основные страны-инвесторы иностранного банковского капитала.

Ключевые слова: иностранный капитал, иностранные банки и филиалы, уставной капитал, финансовая безопасность.

Pilipenko L.M., Applicants Institut National Strategic Studies

FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE IN THE PRESENCE OF FOREIGN CAPITAL IN THE DOMESTIC BANKING SYSTEM

The dynamics of foreign capital presence in Ukraine's banking system has been analysed. The key countries-investors of foreign capital in Ukrainian banking sector have been determined as to their volume of authorised capital, assets and retail crediting.

Keywords: foreign capital, foreign Banks and Branches, share capital, financial security.

Постановка проблеми. Проблеми іноземного інвестування та забезпечення належного рівня фінансової безпеки країни в цьому аспекті широко дискутуються у наукових колах упродовж останніх років. З метою прискорення інтеграції України в європейський простір Президентом України затверджено відповідні невідкладні заходи¹ на 2013 р., зокрема з адаптації українського законодавства до європейських стандартів. Загалом, в процесі євроінтеграції передбачено переглянути 350 першочергових законів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем оптимальної участі іноземного капіталу в українській банківській системі та впливу його на рівень фінансової безпеки держави зробили Я. А. Жаліло [1], Я. В. Белінська [2] Т. Романьок [3], В. Г. Костогриз [4]. Аналіз присутності іноземного капіталу в банківському секторі України проводять Національний банк України [5] та Асоціація українських банків [6].

На думку президента АУБ [29], «стрімке зростання іноземного капіталу у структурі банківської системи України не призвело ані до здешевлення кредитних ресурсів для реального сектора економіки, ані до залучення прямих інвестицій у пріоритетні галузі економіки».

Економісти НІСД [1, 2], дослідивши вплив іноземного банківського капіталу на економіку країни, вважають, що «іноземні банки концентрували зусилля на досягненні своїх цілей, що не завжди співпадало з пріоритетами економічного розвитку України».

Академік НАН України В. Геєць вважає [7], що при належному рівні регулювання та контролю припливу іноземного капіталу, структура банківської системи буде поліпшуватися, банки будуть виходити на міжнародні фондові ринки, стане ефективнішим механізм грошово-кредитної політики.

Іншими фахівцями [3, 4, 8] обґрунтовано роль банківської системи у забезпеченні фінансової стабільності економіки, напрям розвитку правової бази та інфраструктури банківської діяльності. Вивчення останніх публікацій дозволяє стверджувати, що проблеми механізму впливу іноземного капіталу на рівень фінансової безпеки держави в умовах глобалізації лишаються недостатньо дослідженими і потребують поглибленого аналізу.

Мета статті – аналіз присутності іноземного капіталу в банківському секторі України, виявлення механізмів впливу іноземного капіталу на рівень фінансової безпеки держави в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. За офіційними даними, в Україні протягом 2007-2012 рр. частка іноземного банківського капіталу постійно зростала. Станом на 1 січня 2013 р., з 176 діючих банків 54 є банками з іноземним капіталом. При цьому у повній власності іноземних інвесторів перебуває 13% (22 банки), ще 19 банківських установ більш ніж на 90% належать іноземним інвесторам.

Показово, що на сьогоднішній день найбільша частка статутного капіталу національної банківської системи контролюється банками Росії, Кіпру, та Австрії (рис. 1), для яких фінансовий ринок України стає дедалі привабливішим. Така диверсифікація є своєрідним запобіжним заходом щодо монополізації ринку, що є позитивним фактором для розвитку фінансового ринку.

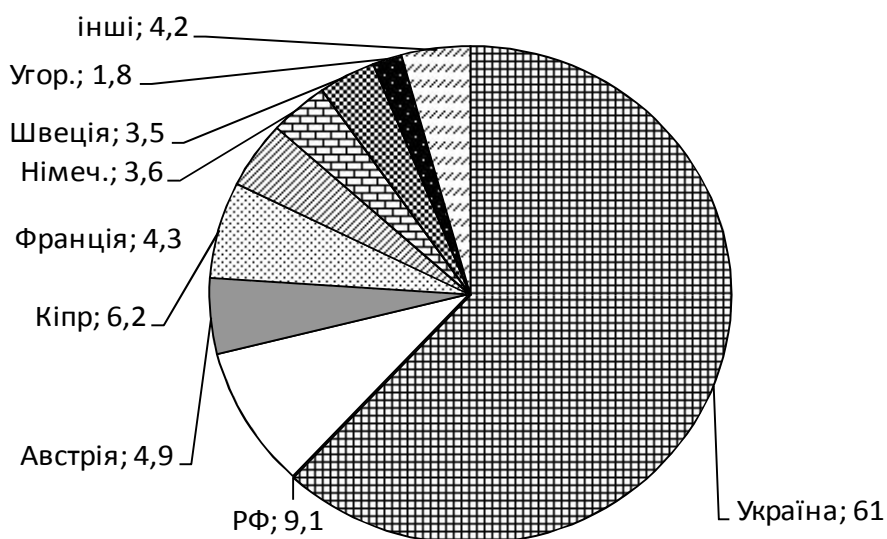
Нижче приведена поведінка основних банків з іноземним капіталом, вивчено мотивацію їхньої експансії, вплив на економіку країни і рівень загроз для фінансової безпеки України.

Російський капітал в банківській системі України представлений в 10 банках, що контролюють більше 9,1% статутного капіталу банківської системи України, з них в чотирьох – зі 100% російським капіталом (табл. 1), що свідчить про зростання ролі російського капіталу в банківській системі України. Три банки – «Альфа-банк», «Промінвестбанк» і «ВТБ Банк» – входять в десятку найбільших банків. При цьому 4 дочірні банки з російським капіталом (ВТБ Банк, Промінвестбанк, Сбербанк Росії і БМ банк) перебувають під прямим чи опосередкованим контролем уряду РФ.

Поява російського капіталу, підконтрольного уряду РФ, може створити реальні загрози фінансовій безпеці України, адже ці банки, маючи практично безмежний доступ до державних валютних ресурсів РФ, можуть ринковими методами впливати на монетарну політику в Україні.

¹ Указ Президента України від 12 березня 2013 р. №127 «Про рішення РНБОУ від 12 березня 2013 р. «Про невідкладні заходи щодо європейської інтеграції України».

Рис.1. Походження статутного капіталу за країнами банківської системи України (% до загального обсягу статутного капіталу станом на 01.01.2013 р.)¹.

Порівняно із 2011 р. російські банки в Україні збільшили свою частку в іноземних активах на 4,2%, в той час як банки інших країн мають або незначне збільшення, або суттєве скорочення. На сьогодні банки з російським капіталом можна розділити на дві групи:

- до першої групи відносять банки, що прийшли на український ринок слідом за російським промисловим капіталом для обслуговування його фінансових потоків. Це крупні банки: Промінвестбанк, ВТБ банк, БМ банк, Петрокомерцбанк, Сбербанк Росії. Одним із ключових завдань цих установ на сьогодні є реалізація російської державної економічної політики підтримки експорту російської продукції.

Таблиця 1. Банки з російським капіталом в Україні* станом на 1 01.2013 р., млрд. грн.

Назва банку	Частка російського капіталу, %	Обсяги російського капіталу в статутному капіталі банку	Кредити юридичним особам		Кредити фізичним особам		Фінансовий результат за 2012 р.	Цінні папери
			Номінал	Питома вага, %	Номінал	Питома вага, %		
Промінвестбанк	97,85	5,18	23,95	95,3	1,19	4,7	0,50	2,8
ВТБ Банк	99,97	5,41	25,82	89,2	2,71	10,8	-0,48	2,7
Альфа-банк	19,90	0,92	16,56	75,9	4,31	20,8	0,01	1,5
ДБ Сбербанку Росії	100	2,99	7,40	84,8	1,22	15,2	-0,47	1,1
Віейбі Банк (VAB)	10,4	0,13	3,62	71,2	1,34	27,9	0,01	0,2
БМ Банк	100	0,42	1,80	81,3	0,37	18,6	-0,01	0,0
Енергобанк	82,22	0,21	0,75	74,5	0,23	25,0	-0,05	0,0
Банк "Петрокомерц-Україна"	96,48	0,31	0,51	84,8	0,08	14,3	0,01	0,0
Банк "Русский стандарт"	100	0,13	0,02	5,3	0,30	94,8	0,01	0,0
Банк "Траст"	100	0,07	0,12	54,7	0,10	45,2	0,01	0,0
Всього		15,77	81,74		11,9		-0,46	5,63

* Розраховано автором за даними АУБ [Електронний ресурс: <http://www.aub.org.ua>].

¹ Розраховано автором за даними НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

- в другу групу входять банки, що прийшли на український ринок з метою розширення послуг споживчого кредитування та іпотеки (“Русский стандарт”, банк “Траст” і “Енергобанк”).

Австрійський капітал в банківській системі України представлений в 6-ти банках, з них в одному – зі 100% австрійським капіталом (табл. 2). Власниками українських банків з австрійським капіталом є чотири транснаціональні банківські групи, саме:

- холдингова група Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ одна із основних провайдерів послуг у сфері корпоративного і інвестиційного банкінгу в Австрії і провідним універсальним банком в ЦСЄ;

- фінансова група “UniCredit” – провідна банківська група Європи, створена шляхом злиття італійського банку *UniCredito Italiano* і німецького –*HVB Group*. UniCredit в Україні представлена двома фінансовими організаціями: ПАТ “Укрсоцбанк” і ПАТ “Унікредит Банк”, які працюють як дві окремі юридичні особи під однією торговельною маркою “UniCredit Bank”;

Таблиця 2. Австрійський капітал у банківській системі України, млрд. грн.* станом на 1.01.2013 р.

	Частка австрійського капіталу, %	Обсяги австрійського капіталу в статутному капіталі банку	Кредити юридичним особам		Кредити фізичним особам		Фінансовий результат	Цінні папери
			Номінал	Питома вага, %	Номінал	Питома вага, %		
Райффайзен Банк “Аваль”	96,36	2,89	19,25	56,6	14,62	43,0	0,05	5,2
Надра банк	89,96	3,50	10,8	50,2	10,6	49,8	0,001	-
Укрсоцбанк**	49,96	0,64	16,21	47,7	17,50	51,4	0,01	3,4
Ерсте Банк	100	1,37	1,87	36,6	3,24	63,5	-0,13	2,2
Фольксбанк	99,91	0,42	0,62	30,5	1,39	69,5	-0,09	0,4
Індустріалбанк	11,07	0,07	1,8	90,0	0,2	10,0	-0,02	0,1
Всього		8,89	50,55		47,55		-0,18	11,3

*Розраховано автором за даними НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

** За даними фінансового звіту (2012 р.) основними акціонерами Укрсоцбанку є: ЗАТ «Ферротрейд інт., Україна – 48,39%; UniCredit Bank Austria AG – 49,96% (останній входить в італійську фінансову групу UniCredit, яку було створено в результаті злиття італійського банку UniCredito Italiano і німецького –HVB Group). З 1 вересня 2011 року ПАТ «Укрсоцбанк» продовжуватиме свою діяльність на ринку України під торговою маркою “UniCredit Bank”, зберігаючи при цьому своє юридичне ім'я ПАТ - «Укрсоцбанк».

- Erste Group – спеціалізується на обслуговуванні роздрібних клієнтів, чистий прибуток якої лише в 2012 р. склав понад 700 млн. євро;

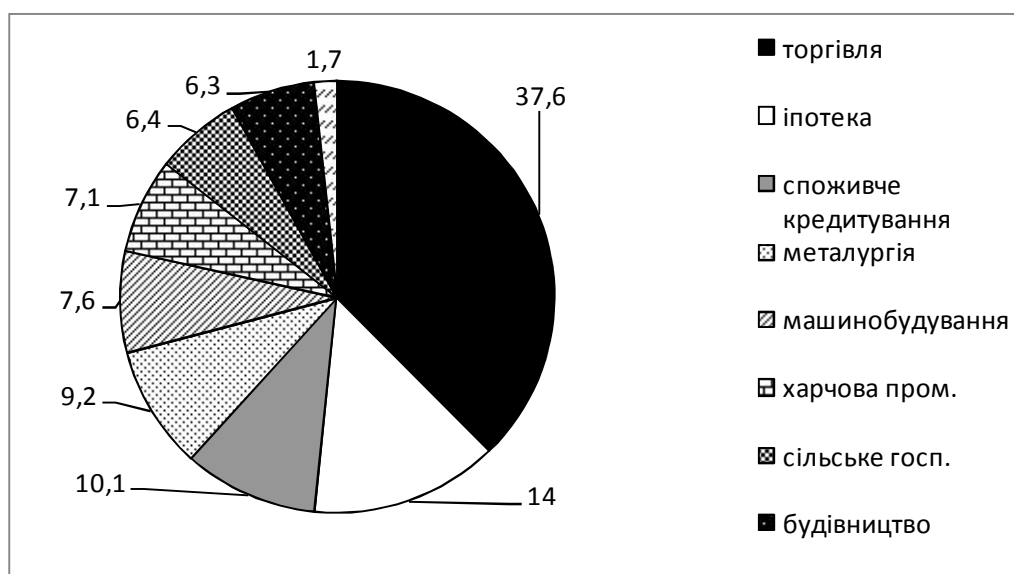
- група Volksbank International AG налічує 547 відділень у країнах ЦСЄ: Словаччині, Румунії, Боснії і Герцоговині, Угорщині, Сербії, Чехії та Україні.

Основними мотивами експансії австрійського банківського капіталу в Україну було отримання ринкових переваг у розширенні роздрібного бізнесу як перспективного напрямку (рис.2). Як видно з рис. 2, обсяги кредитування реального сектора економіки Райффайзен Банк “Аваль” в 2012 р. склали лише 41,8% від загальних обсягів кредитування. Решту кредитних ресурсів було спрямовано на іпотеку, споживчі кредити та торговельні операції.

Досвід роботи австрійських банків в Україні в умовах фінансової кризи 2008-2009 рр. довів тезу про неможливість повного забезпечення їх ліквідності за рахунок коштів материнських компаній, які також потребували допомоги. Зокрема, Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ отримав 1,75 млрд. євро в обмін на участь в капіталі холдингу та 2,75 млрд. євро – через розміщення облігацій, гарантованих урядом. Erste Group – за рахунок попередніх прибутків (1,1 млрд. дол. США) та отримання урядових 2,7 млрд. євро.

Отже, банки з австрійським капіталом в Україні були вимушені самостійно вирішувати свої фінансові проблеми, зокрема за рахунок скорочення мережі відділень та штатної кількості працівників.

Рис.2. Кредитний портфель Райффайзен Банк “Аваль” в 2012 р.,%¹.

Італійський та французький капітал представлено в Україні шістьма банками, в т.ч. чотирма – зі 100% іноземною участю (табл.3, 4).

В Україні працюють дочірні банки двох італійських, конкуруючих між собою, банківських груп Єврозони:

- UniCredit Group, яка контролює українську банківську установу UniCredit Банк та опосередковано – Укрсоцбанк;

- Intesa Sanpaolo, що викупила 100% акцій Правекс банку, має ринкову капіталізацію 34,9 млрд. євро (2012 р.) і є лідером в Європі по споживчому кредитуванню та управлінню капіталами.

Характер поглинання банків Східної Європи італійським капіталом подібний австрійському. Саме тому вони в період кризи зазнали подібних проблем: збитки UniCredit Group склали 5,6 млрд. дол. США – найбільше серед західних банків, представлених в Україні. Збитки Intesa Sanpaolo становили понад 1,2 млрд. євро [9], що змусило їх залучати облігаційні позики.

¹ Розраховано автором за даними річного звіту Райффайзен Банк “Аваль” (2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aval.ua/>

Таблиця 3. Італійський капітал в банківській системі України, млрд. грн.* станом на 1.01.2013 р.

	Частка італійського капіталу, %	Обсяги італійського капіталу в статутному капіталі банку	Кредити юридичним особам		Кредити фізичним особам		Фінансовий результат	Цінні папери
			Номинал	Питома вага, %	Номинал	Питома вага, %		
Правекс банк	100	0,94	1,03	20,2	4,01	79,0	-0,18	0,7
UniCredit Банк**	100	0,65	2,01	28,9	4,93	71,1	-0,04	14,1
Всього		1,59	3,04		8,94		-0,22	14,8

*Розраховано автором за даними НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http // www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

**Єдиним акціонером зі 100% участю є АТ Банк Польська каса Опікі (Польща), яке в свою чергу належить банківській групі UniCredit Group (Італія).

Таблиця 4. Французький капітал в банківській системі України, млрд. грн.* станом на 1.01.2013 р.

	Частка французького капіталу, %	Французький капітал в статутному капіталі банку	Кредити юридичним особам		Кредити фізичним особам		Фінансовий результат	Цінні папери
			Номинал	Питома вага, %	Номинал	Питома вага, %		
УкрСиббанк	99,9	6,38	14,30	37,0	24,4	63,0	-3,14	6,4
Креді Агріколь **	100	1,05	2,23	54,0	2,0	46,0	-0,02	0,1
КІБ Креді Агріколь***	100	0,17	3,47	99,4	0,02	0,6	0,14	0,5
Профін банк	98,1	0,10	0,01	7,0	0,06	92,3	0,00	0,1
Всього		7,70	70,01		26,4		-4,60	7,1

*Розраховано автором за даними НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http // www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

**До 2011 р. назва банку була ПАТ «Індекс банк».

***До 2010 р. назва банку була «Каліон Банк України», який був першим міжнародним банком, заснованим в 1993 р. (інші західно-орієнтовані банки почали створюватися лише чотири роки поспіль).

Тому не випадково, що українські «дочки» італійських банків навіть в 2012 р. отримали негативний фінансовий результат. Вживання цих банків було забезпечено за рахунок збільшення питомої ваги споживчих кредитів. Лише за 2010-2012 рр. в Правекс банку кредитний портфель фізичних осіб зріс в два рази (до 79%).

Найбільша частина французького капіталу зосереджена в УкрСиббанку, яким володіє BNP Paribas, – світовий лідер ринку фінансових послуг, що функціонує у 84 країнах.

Інші два банки: ПАО “Креді Агріколь банк” (колишній Індекс банк) та Корпоративний і Інвестиційний Банк Креді Агріколь (КІБ Креді Агріколь) – колишній Каліон Банк України є «дочками» Credit Agricole Group (Креді Агріколь Груп) – фінансової групи світового значення.

Якщо ПАО “Креді Агріколь банк” спеціалізується на споживчому кредитуванні населення України, то ПАТ КІБ Креді Агріколь є одним з тих банків, який займається обслуговуванням великих корпоративних клієнтів, не маючи на території України жодного відділення чи філії.

Кіпрський капітал в банківській системі України представлено в 13-ти вітчизняних банках, 5 з яких зі 100% кіпрською участю. Найбільша його частина зосереджена в Альфа-банку, Приватбанку, Банк кредит Дніпро та Кредитпромбанку (табл. 5).

Акціонерами ПАТ “Альфабанк” є російська фінансова група “Альфа-Груп” – 19,9% акцій та кіпрська компанія АБН Ukraїn Limited (Кіпр) – 80,1% акцій. Кіпрські акціонери тісно пов’язані з “Альфа-Груп” і на сьогодні практично завершена передача всього пакету акцій української “дочки” кіпрській АБН Ukraїn Limited.

Таблиця 5. Кіпрський капітал в банківській системі України, млрд грн. станом на 1.01.2013 р.

	Частка кіпрського капіталу, %	Обсяги кіпрського капіталу в статутному капіталі банку	Кредити юридичним особам		Кредити фізичним особам		Фінансовий результат	Цінні папери
			Номінал	Питома вага, %	Номінал	Питома вага, %		
Альфабанк*	80,1	3,7	18,9	75,0	6,3	25,0	0,00	1,5
ПриватБанк	25,0	3,4	97,5	72,9	36,2	27,1	0,97	0,08
Банк Восток**	100	0,31	0,1	20,0	0,4	80,0	0,01	0,0
Банк Кіпру	22,8	0,16	1,6	69,5	0,7	30,5	0,00	0,3
Банк Кредит «Дніпро»	100	0,31	3,8	82,6	0,8	17,4	0,05	0,02
Банк Ренесанс капітал***	100	0,20	0,0	0,0	0,9	100	0,01	0,01
Діві банк****	100	0,12	-	-	-	-	-	-
КБ Експобанк	34,2	0,1	0,3	25,0	0,9	75,0	-0,05	
Київська Русь	40,0	0,17	3,4	82,9	0,7	17,1	0,01	0,2
Кредитпромбанк	76,5	2,02	8,5	77,3	2,5	22,7	0,01	1,3
Марфін банк	99,9	0,33	1,8	39,1	2,8	60,9	0,01	0,5
Платіnum банк	100	0,38	0,0	0,0	1,5	100	0,01	0,0
Енергобанк	7,4	0,02						
Всього		11,22	135,90		53,7		0,38	4,2

* ЗАТ "Альфа-банк" (до січня 2001 року – Київський інвестиційний банк) засновано в 1993 році і входить в Альфа-Груп (РФ). Найбільшим акціонером банку на 2 липня 2010 року було АБН Ukraine Limited (Кіпр, 99,9981%).

**Група Platinit в лютому 2011р придбала Банк Восток (попередні назви: «Хоум Кредит Банк», «Агробанк»). На сьогодні банк Восток припиняє діяльність і закриває свої відділення.

***Банк входить до ПФГ СКМ (Ахметов), зареєстрований на Кіпрі (акціонер: SKM Financial overseas limited – Кіпр – 100%).

****Діві банк зареєстровано НБУ 26 травня 2011 р.

Основними акціонерами банків з кіпрським капіталом, крім Марфін банку, є окремі кіпрські небанківські компанії і навіть фізичні особи, які прийшли на український ринок з метою отримання прибутку за рахунок надання споживчих кредитів населенню України.

Німецький капітал в банківській системі України представлено в 5-ти вітчизняних банках, в т.ч. одним зі 100% німецькою участю (табл. 6). Визначальними рисами німецької банківської системи є взаємна участь в акціонерному капіталі як фізичних осіб, так і корпорацій.

Німецькі корпорації, у тому числі банки, є частиною величезної мережі перехресного (взаємного) володіння акціями, більшість з яких належать нефінансовим корпораціям і страховим компаніям. Структура капіталу, наприклад, провідних банків «Deutsche Bank» і «Dresdner Bank» в 2011 р. складалася з 26% акцій нефінансових німецьких корпорацій, 8% акцій належали страховим компаніям, 18% – інвестиційним фондам. Крім того, багато корпорацій зберігають свої акції в них на довірчому управлінні або ж одержують кредити під заставу акцій, що дозволяє німецьким банкам брати участь у формуванні спостережних рад у більшості компаній.

Отже, банки з німецьким капіталом не маючи розгалуженої мережі філій (за винятком банку “Форум”), стали обслуговувати іноземні корпорації. Відсутність у їх стратегії споживчого та роздрібного кредитування (питома вага кредитів фізичних осіб складала: для ПроКредит банку – 3%, Дойчебанку – 0%) надало їм можливості уникнути збитків у післякризовий період.

Таблиця 6. Німецький капітал в банківській системі України, млрд. грн.* станом на 1.01.2013 р.

	Частка німецького капіталу, %	Статутний капітал банку	Кредити юридичним особам		Кредити фізичним особам		Фінансовий результат	Цінні папери
			Номінал	Питома вага, %	Номінал	Питома вага, %		
Банк Форум	96,0	5,70	8,90	70,0	3,89	30,0	-3,28	1,0
ПроКредит банк	84,8	0,25	2,02	97,0	0,14	3,0	-0,05	0,0
Дойче банк**	100,0	0,23	0,02	100,0	0,00	0,0	-0,01	0,0
Золоті ворота	13,1	0,02	0,65	57,0	0,50	43,0	-0,01	0,03
Мегабанк	15,0	0,07						
Всього		6,35	11,59		4,53		-3,34	7,13

*Розраховано автором за даними НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

**ВАТ "Дойче Банк ДБУ" був зареєстрований 25 червня 2009 року зі статутним капіталом 222,7 млн. грн. Передбачалося, що українська "дочка" займатиметься виключно корпоративним бізнесом.

Враховуючи неоднозначність впливу іноземного банківського капіталу на фінансову безпеку держави, автором розроблено стратегію банківського менеджменту в частині удосконалення регулюючих принципів щодо рівня присутності іноземних банків та створення умов для раціонального використання їх ресурсів. При дослідженні цих завдань ми виходили з тези, що на сьогодні є недоцільним встановлення заборони або прямих адміністративних обмежень на процеси входження іноземного банківського капіталу. Важливим напрямом розвитку вітчизняної банківської сфери, на наш погляд, має стати конкурентне співіснування іноземних та вітчизняних банків в частині забезпечення спрямування коштів іноземних інвесторів в реальний сектор економіки для фінансування модернізаційних проектів та інноваційних програм розвитку. З метою удосконалення процедури залучення іноземного капіталу в національну банківську сферу та розвитку вітчизняної банківської системи необхідно прийняти на державному рівні наступні заходи:

1. Створити економічні умови щодо зменшення впливу банківського іноземного капіталу, зокрема на стратегічно важливі сектори економіки, що забезпечують основні засади національної безпеки держави.

2. Запровадити селекцію доступу іноземного капіталу. Надавати дозвіл на створення дочірніх банків та філій в Україні іноземним банкам, міжнародний кредитний рейтинг яких є не нижчим «АА» за шкалою Standard&Poog's або аналогічним показником Moody's, що забезпечить захист вітчизняної банківської системи від несумлінної конкуренції.

3. Ввести для банків з іноземним капіталом норми щодо регулювання залучення валютних депозитних та кредитних ресурсів.

4. Враховуючи недостатній рівень кредитування реального сектора економіки, в умовах відкриття філій іноземних банків в Україні розглядати можливість введення зобов'язань для іноземних банків щодо пріоритетів кредитування підприємств високотехнологічного сектора економіки.

5. Сприяти зміцненню та подальшому розвитку сегменту банків з державним капіталом, які спеціалізуються на фінансуванні стратегічно важливих секторів економіки, зокрема збільшенню капіталізації Ощадбанку та Ексімбанку, оцінити можливості створення поштового, транспортного, іпотечного, земельного державних банків.

6. Всебічно стимулювати належне функціонування Українського банку реконструкції та розвитку, зокрема шляхом істотного збільшення його статутного капіталу.

Висновки

1. Іноземна банківська експансія була звичним явищем під час економічного зростання в передкризовий (2008-2009 рр.) період. Приплив дешевого капіталу із закордону позитивно вплинули на кредитну активність громадян. Однак, масова видача валютних кредитів створили труднощі для тисяч позичальників. Банки, в свою чергу, не менш, ніж їхні клієнти, отримали значні збитки. Так, за 2009 р. чистий збиток банків з іноземним капіталом першої та другої груп перевищив 15,0 млрд. грн. В 2010 р. ситуація поліпшилась ненабагато – чистий збиток банківських установ знизився до 11 млрд. грн. Трійку лідерів очолили банк Форум, Укрсиббанк, Дочірній банк Сбербанку Росії. Після перегляду своїх стратегій, зокрема формування достатніх резервів під проблемні кредити, в 2011-2012 рр. банкам з іноземним капіталом вдалося значно скоротити свій негативний фінансовий результат. Однак багато з них продовжують зазнавати величезних збитків або ж балансують на межі збитковості, показуючи мінімальний прибуток, що свідчить про зменшення інвестиційної привабливості вітчизняної банківської системи та негативно впливає на фінансову безпеку держави.

2. Аналізуючи функціонування іноземних банків в Україні, варто зауважити, що ключовою причиною їх входження на український ринок було розширення переважно роздрібного ринку та надання кредитів фізичним особам. За даними АУБ [10], в 2012 р. банки з іноземним капіталом контролювали близько 87% загального обсягу кредитування фізичних осіб в Україні. Однак роздрібний банківський бізнес не виправдав надій іноземних інвесторів: в 2011-2012 рр. спостерігалось скорочення кредитування фізичних осіб (на 34%).

3. Надмірна присутність іноземного банківського капіталу призвела до виникнення суттєвих загроз та зниження рівня фінансової безпеки держави, зокрема за рахунок:

- зосередження іноземних банків на сегменті роздрібного кредитування сприяло збільшенню обсягів ввезення на внутрішній ринок імпорту та збільшення від'ємного торговельного сальдо¹. За даними НБУ загальна заборгованість населення за споживчими позиками на початок 2013 р. склала понад 125 млрд. грн.;

¹ Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами у 2012 р. становило 16 млрд. дол. США.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2013_03_05/Negativne-torg-velne-saldo-Ukra-ni-v-2012-roc-stanovilo-16-mlrd-dolar-v/

- необмеженого споживчого кредитування імпорту в іноземній валюті¹, що призвело до валютних ризиків і негативно вплинуло на рівень фінансової безпеки. Внаслідок такої кредитної політики протягом 2005–2008 рр. в країні сформувалась велика заборгованість в іноземній валюті, що створило значні труднощі для її повернення.

4. З урахуванням завдань модернізації економіки було б безпідставним відмовлятися від можливості залучення додаткових фінансових ресурсів на потреби післякризового відновлення та запровадження міжнародного досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації банків. Одночасно, необхідно враховувати наявність у банків з іноземним капіталом власних цілей, які можуть не співпадати зі стратегією розвитку як національної банківської системи, так і економіки в цілому.

Література

1. Іноземний банківський капітал в Україні: співвідношення вигод та ризиків / Аналітична доповідь / [Я.А. Жаліло, О.О. Молдован, Я.В. Белінська, Є.О. Медведкіна та ін.]. – Офіційний сайт НІСД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.
2. Белінська Я.В. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України / Я.В. Белінська // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – (Економіка, право). – 2010. – №3 (50). – С. 45-53.
3. Романьок Т. Іноземне інвестування в банківському секторі України: стан та перспективи розвитку / Т. Романьок // Банківська справа. – 2013. – №1 (109). – С.110-121.
4. Костогриз В.Г. Іноземний капітал в банківській системі України: сучасна проблематика / В.Г. Костогриз // Фінансовий простір. – 2012. – №2 (6). – С. 85-92.
5. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/control/uk/index.
6. Сугоняко О.А. Аналітична записка “Уроки банківської кризи 2008-2009 років і шляхи стратегічної трансформації банківської галузі України”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua>.
7. Геєць В.М. Іноземний капітал в банківській системі України / В.М. Геєць. – Дзеркало тижня. – №26 (605)8. – 14.07.2006.
8. Корнилюк Р.В. Іноземні банки в Україні: вплив та регулювання. Монографія / Р.В. Корнилюк, І.Б. Івасів, О.М. Дибя // К.: КНЕУ. – 2012. – 234 с.
9. Міщенко В.І. Шляхи подолання фінансово-екномічної кризи в Україні / В.Міщенко. – Вісник Національного банку України. – 2009. – №2. – С. 3-7.
10. Показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

Стаття надійшла до редакції 05.06.2013

¹ Частка кредитів у іноземній валюті в 2012 р. становить 46,2%, депозитів – 41,4%. Водночас розрив між кредитами та депозитами в іноземній валюті становить понад 160 млрд. грн.